

ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ В ЧЕШКАТА РЕПУБЛИКА

Характеристики

Основното образование в Чешката република се основава на предучилищното образование и семейното образование. Системата на учебните програми има две нива - държавно и училищно. Рамковата образователна програма (РОП) определя обвързваща рамка за образование на държавно ниво. Въз основа на тази рамка училищата разработват свои собствени училищни образователни програми (УОП).

Цели

- да се даде възможност на учениците да усвоят стратегии за обучение и да се мотивират за учене през целия живот;
- да се стимулират учениците да мислят креативно, да мислят логично и да решават проблеми;
- да се мотивират учениците за цялостна, ефективна и отворена комуникация;
- да се развие способността на учениците да сътрудничат и да уважават труда и постиженията – своите и тези на другите;
- да се подготвят учениците да се проявяват като независими, свободни и отговорни личности, да упражняват правата си и да изпълняват задълженията си;
- да се създаде у учениците необходимостта да показват положителни чувства в поведението, действията и в преживяването на житейски ситуации; да се развие възприемчивост и чувствителни взаимоотношения с хората, околната среда и природата;
- да се учат учениците активно да се развиват и да защитават физическото, психическото и социалното си здраве и да носят отговорност за него;
- да се водят учениците към толерантност и внимание към другите хора, техните култури и духовни ценности, да се научат да живеят заедно с други хора;
- да се помогне на учениците да опознаят и развиват собствените си способности в съответствие с реалните възможности и да ги прилагат заедно с придобитите знания и умения при вземане на решение за собствения си живот и професионална ориентация;
- да се помогне на учениците да се ориентират в дигиталната среда и да се отведат до безопасното, уверено, критично и креативно използване на цифровите технологии при работа, учене, отдих и участие в обществото и гражданския живот.

Организация на основното образование

Учебната година започва на 1 септември и трае до 31 август от следващата календарна година. **Лятната ваканция** продължава от 1 юли до 31 август

На 6-7-годишна възраст децата постъпват в основното училище и подлежат на така нареченото **задължително училищно образование**. Задължителното училищно образование продължава 9 години и се отнася за всички, включително чужденците, които идват в Чешката република за повече от 90 дни. **Задължителното училищно образование започва в началото на учебната година, която следва деня, в който детето навърши шест години, освен ако не му е позволено отлагане.**

Законният представител е длъжен да регистрира детето за **записване за задължително училищно образование** в периода от 1 април до 30 април на календарната година, през която детето трябва да започне задължително училищно образование.

Приемането на детето в основно училище следва от закона и училището се определя според местоживеенето на ученика (т.нар. училище по район - училището, определено за адреса, на който детето е регистрирано по пребиваване). Не е възможно училището да откаже да приеме дете по причини, различни от запълнен капацитет. В случай на запълнен капацитет е необходимо да се свържете с отдела по образование на съответната общинска или градска администрация. На дете чужденец не трябва да се отказва достъп до основно училище поради незнанието му на чешки език. Възможно е да запишете дете в училище дори извън района, но тогава приемът зависи от свободния капацитет и доколко отговаряте на критериите за прием в училището.

Ако детето не е достатъчно подготвено да постъпи в 1-ви клас, възможно е да подадете заявление за така нареченото **отлагане на училищно образование** или да го запишете в **подготвителен клас**. Законният представител иска отлагане на училищно образование при записване. Заявлението се подава до директора на училището в писмена форма и трябва да бъде подкрепено с препоръчителна оценка на училищния консултантски център (където родителят сам записва детето и може да избере училищния консултантски център) и оценка от лекар-специалист или клиничен психолог (препоръка от общопрактикуващия лекар за деца и младежи е достатъчна). Законният представител на детето трябва да подаде заявление за отлагане на училищно образование не по-късно от 31 май на календарната година, през която детето трябва да започне задължително училищно образование.

В Чешката република има система също за **специално образование**, предназначена за ученици със **специални образователни потребности** (базирана например на умствени, зрителни, слухови или говорни увреждания). Предпочита се обаче обучението на всички ученици в рамките на обикновените училища. Приемането на детето в специализирано училище трябва да бъде потвърдено от лекар и консултативен център и може да стане само със съгласието на законния представител. Недостатъчното владеене на чешки език не е причина за включване в системата на специалното образование.

ОСНОВНО УЧИЛИЩЕ

Основното училище обикновено се посещава от ученици на възраст 6-15 години. Основното училище има два степени, първата се състои от пет класа (1. - 5-ти клас) и втората от четири (6 -9-ти клас). Някои ученици преминават в многогодишна гимназия след първата степен на основното училище.

Обучението в държавните и общинските основни училища е безплатно. Учениците, които се обучават в задължително училищно образование, имат право на безплатен заемане на учебници и учебни текстове. Родителите

допринасят финансово за личните нужди на ученика, за някои допълнителни учебни материали, за курсове, провеждани извън училище, хранене, училищни занимални и др.

Всяко училище има **Училищен правилник**. Това е документ, който регулира вътрешния живот на училището. Той е валиден и задължителен за всички ученици, техните законни представители, за служителите и участниците в училищни събития, провеждани в и извън училищната сграда.

График на учебната година

Учебната година започва на 1 септември и завършва 31. август от следващата календарна година. Учебната година е разделена на два учебни срока: първи учебен срок (1 септември - 30 януари) и втори учебен срок (1 февруари - 31 август). През юли и август учениците имат двумесечна **лятна ваканция** (1 юли - 31 август), когато не посещават училището.

Други ваканции:

- тридневна есенна ваканция – приблизително около 28 октомври
- коледна ваканция – обикновено от 23 декември до 2 януари
- едnodневна междусрочна ваканция – приблизително около 1 февруари
- пролетна ваканция – седмица през февруари или март, датата се променя всяка година
- великденска ваканция – Велики четвъртък, Разпети петък и понеделник след Великден

Учениците не ходят на училище също и на **официални празници**:

- 28 септември Ден на чешката държавност
- 28 октомври Денят на създаването на независима чехословашка държава
- 17 ноември Ден на борбата за свобода и демокрация
- 1 май Ден на труда
- 8 май Ден на победата

Настоящият график за учебната година е достъпен на уебсайта на училището.

Оценка и свидетелство

Учителите оценяват резултатите от обучението на учениците с помощта на **оценки**. Те варират по скала от 1 до 5, където 1 показва най-добрия резултат, 5 показва най-лошия. Някои училища използват **словесна оценка** или комбинация от словесна и цифрова оценка. Оценяването се записва в **ученически книжки** (хартиени или електронни). Законният представител има достъп до оценките на ученика след влизане в уебсайта на училището, никой друг няма достъп до оценките.

Свидетелство е цялостната оценка на ученика за изминалия учебен срок по отделните предмети, включително поведение. Децата получават свидетелство два пъти годишно. През втората степен от основното училище в свидетелството се използва словесно обозначение за отделните оценки, а именно:

- 1 - отлично,
- 2 - много добре,

- 3 - добре,
- 4 - удовлетворително,
- 5 - неудовлетворително.

Оценките 1, 2, 3 и 4 на свидетелството означават, че ученикът е **преминал в следващ клас** през дадената учебна година. Оценка 5 означава, че **не е преминал**. Ако ученикът не е постигнал успех по някой от предметите в края на втория учебен срок, той/тя може да се яви на **поправителен изпит**. Ако не успее на изпита, той/тя трябва да **повтори годината**.

Разписание на учебните часове

Учениците посещават училище през седмицата от понеделник до петък. Не ходят на училище в събота и неделя. Един **учебен час** продължава 45 минути, последван от почивка от 10 до 20 минути. През първия и втория клас учениците имат 18-22 учебните часове седмично, през третия до петия 22-26 часа седмично. Във втората степен броят на часовете ще се увеличи до 28-32 седмично.

Учебният ден обикновено започва в 8.00 ч. и продължителността на учебния ден зависи от броя на учебните часове, които ученикът има в даден ден. Това се определя от разписанието на учебните часове, което ученикът получава в началото на учебната година и е достъпно и на уебсайта на училището. Разписанието на учебните часове е задължително за ученика и той/тя е длъжен/длъжна да присъства на всички определени часове. Учениците от 1-ва степен завършват своите часове около 12 часа, а учениците от 2-ра степен завършват между 13 и 15 часа.

Учебни предмети

1-ва степен

- **Чешки език:** учениците се учат да четат и пишат, както и граматика и литература,
- **Чужд език:** (най-късно от 3 клас) най-често английски,
- **Математика:** цифри, числови операции, основи на геометрията,
- **Информационни технологии:** развитие на информационното мислене,
- **Околен свят:** (1. - 3. клас): мястото, където живеем, обществото, природата и здравословния живот,
- **Естествознание:** (4. - 5. клас): следва предмета Околен свят в областта на естествознанието,
- **Родинознание:** (4. - 5. клас): следва предмета Околен свят в областта на историята и географията,
- **Музика:** учениците се учат да разбират, интерпретират и създават музика,
- **Изобразително изкуство:** учениците се учат да възприемат, интерпретират и създават визуално изкуство,
- **Физическо възпитание:** учениците придобиват умения за движение,
- **Трудови дейности:** учениците усвояват практически умения за работа.

2-ва степен

- **Чешки език:** четене с разбиране, писане на текстове, литературен език и литература,
- **Чужд език:** учениците придобиват знания по чужд език на ниво A2,
- **Математика:** аритметични операции, зависимости, геометрия,

- **Информационни технологии:** развитие на информационното мислене и принципите на цифровите технологии,
- **История:** чешка и световна история,
- **Гражданско образование:** функциониране на обществото, политически и други организации,
- **Физика:** свойства на веществата, движение на телата, енергия, звук и електричество,
- **Химия:** състав на веществата, органични и неорганични съединения и техните реакции,
- **Природознание:** природа, обща биология и екология,
- **География:** региони по света - социална и икономическа среда и география на Чешката република,
- **Музика:** учениците се учат да разбират, интерпретират и създават музика,
- **Изобразително изкуство:** учениците се учат да възприемат, интерпретират и създават визуално изкуство,
- **Физическо възпитание:** децата придобиват умения за движение,
- **Трудови дейности:** учениците усвояват практически умения за работа.

Хранене в училището

По време на сутрешните уроци има по-дълга почивка за предиобедна закуска, която учениците носят от вкъщи. Учениците могат да обядват всеки ден в **училищен стол**. Обикновено има избор от няколко ястия, едното от които е безмесно. Учениците обядват или след края на часовете, или по време на обедната почивка (в продължение на най-малко 30 минути). **Обедите в училище трябва да се плащат от законните представители**, цената им се субсидира от държавата и следователно е относително ниска. Цената за един обяд е между 20 и 30 чешки крони.

Училищна занималня

Основните училища предлагат на своите ученици престой в **училищната занималня**, преди началото на уроците от около 6.30, а също и след края им, обикновено до 16.00 или 17.00. В занималнята учениците, под ръководството на своите възпитателки, се занимават с хоби дейности, които включват различни игри, артистични и спортни дейности, както и релаксация. **Родителите трябва да платят** за престоя на ученика в училищната занималня и цената е между 100-250 чешки крони на месец.

Занимания през свободното време

Много училища предлагат различни дейности на ученици след края на часовете, както в рамките на училищната занималня, така и извън нея. Тези дейности през свободното време (така наречените **извънкласни занимания**) позволяват на учениците да придобият нови умения, да се сприятеляват и да практикуват чешки език.

Предлаганите дейности са достъпни на уебсайта на училището и обикновено включват:

- музикални извънкласни занимания: свирене на флейта, хорово пеене и др.,
- художествени дейности: керамика, рисуване, фотография, драматичен кръжок,

спортни дейности: аеробика, игри с топка, лека атлетика, футбол, бойни изкуства и др.,

- курсове по език,
- компютърни занимания.

Някои училища предлагат безплатни извънкласни занимания, но повечето изискват заплащане. Цената за един учебен срок варира между 200-500 чешки крони.

Комуникация с училището

Всеки ученик ще получи **ученическа книжка** или **тетрадка** (в 1 и 2 клас), която се използва за записване на оценката и за съобщения от училището. Тези съобщения могат да се отнасят до извънредни учебни дейности (пътувания, екскурзии и т.н.) или до поведението на ученика в училище. Повечето училища използват така наречената **електронна ученическа книжка**. Тя е достъпна на уебсайта на училището и родителите могат да намерят в нея оценките на детето си, както и всички съобщения от училището.

Ученическата книжка съдържа така наречения **извинителен лист**, където законните представители на ученика са длъжни да извинят неговото отсъствие от часовете.

Най-малко два пъти в годината училището организира **родителски срещи**, където родителите имат възможност да се срещнат с учителите и да разберат как се справя ученикът в училище и да зададат на учителя всякакви въпроси. Училището информира за датата на родителските срещи чрез тетрадка или ученическа книжка, а също и в Интернет.

Също така е възможно да се договори лична среща с класен ръководител или друг учител. Повечето училища предлагат **часове за консултации** с учители или могат да бъдат организирани индивидуални срещи, ако е необходимо.

Права и задължения

Учениците имат право:

- на образование и училищни услуги,
- на информация за хода и резултатите от тяхното обучение,
- да коментират всички решения, свързани със съществените въпроси на тяхното образование, и на техните коментари трябва да се обърне внимание, съответстващо на тяхната възраст и етап на развитие,
- на информация и консултативна помощ от училището или училищен консултантски център по въпроси, свързани с образованието.

Законните представители на непълнолетните ученици имат право:

- на информация за хода и резултатите от обучението на непълнолетните ученици,
- да гласуват и да бъдат избрани в училищното настоятелство,
- да коментират всички решения, свързани със съществените въпроси на образованието на непълнолетните ученици,
- на информация и консултативна помощ от училището или училищен консултантски център по въпроси, свързани с образованието.

Учениците са длъжни:

- да посещават училище или училищно заведение редовно и да се обучават надлежно,
- да спазват училищния и вътрешния правилник, разпоредбите и инструкциите на училището и училищното заведение за защита на здравето и безопасността, с които са били запознати,
- да спазват инструкциите на педагогическия персонал на училищата и училищните заведения, издадени в съответствие с правните разпоредби и училищния и вътрешния правилник .

Законните представители на непълнолетните ученици са длъжни:

- да осигурят ученикът да посещава редовно училище или училищно заведение,
- по покана на директора на училището или училищното заведение да участват лично в обсъждането на важни въпроси, свързани с образованието на ученика,
- да информират училището и училищното заведение за промяната в медицинската годност, здравословните проблеми на ученика или други сериозни факти, които биха могли да повлияят върху хода на обучението му,
- да документират причините за отсъствието на ученика от часовете в съответствие с условията, определени в училищния правилник,
- да съобщават на училището и училищното заведение данни, които са от съществено значение за хода на обучението или безопасността на ученика, и промените в тези данни.

Източник

- Закон № 561/2004 Сб., относно предучилищното, основното, средното, висшето професионално и друго образование (Закон за образованието)
- Рамкова образователна програма за основното образование